

Toimittaneet
Juhani Koponen
Jari Lanki
Mariko Sato
Anna Kervinen

KEHITYKSEN TUTKIMUS

JOHDATUS PERUSTEISIIN

GAUDEAMUS

Copyright © 2016 kirjoittajat ja Gaudeamus Helsinki University Press.

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Valokuvat: Raisa Karjalainen, Anna-Maija Koponen, Jari Lanki, Laura Oja,
Kukka Ranta

Kansi: Emmi Kyytsönen

KL: 36.68
UDK: 339.96

ISBN: 978-952-495-387-0

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna 2016

Sisällys

I KEHITYS JA KEHITTÄMINEN

1. Kehityksen tutkimus – tieto ja toiminta, 11

Kehityksen tutkimuksen kohde ja tarkoitus: ongelmakeskeisyys, 13
Kehityksen tutkimus ja kehitysrelevanssi, 19
Kehityksen tutkimuksen lupaukset ja rajat, 27

2. Kehitysmaat ja maailman ymmärtäminen, 31

Kehitysmaat ja etelä, 32
Kehitysmää kansainvälisen politiikan ja talouden kategoriana, 33
”Kehitysmää” tutkijan kategoriana, 47

3. Kehityksen merkitykset, 53

Kehityksen sisältö ja rakenne, 54
Kehitys päämääränä ja ideaalina, 55
Kehitys historiallisena prosessina, 57
Kehitys intentionaalisena toimintana eli interventiona, 63
Kehityksen kielioppi, 64
Kehityksen historiaa, 65
Kehitys ja sen kriitikot, 70

II KEHITYSMAIDEN TAUSTA JA ASEMA

4. Kehityksen selitysmalleja, 77

”Rotu”, kulttuuri ja kehitys, 77
Kulttuurin monta määritelmää, 79
Maantiede ja ympäristö: determinismistä possibilismiin, 85
Historian ja politiikan kehitysinterventiot, 92
Sisäsyntyinen kehitys ja kehitysinterventio, 100

5. Pohjoisen ja etelän erilainen kehitys: globaalin eriarvoisuuden synty, 105

Maailman kehitys: evoluutio ja ekspansio, 107
Euroopan kehitys: teollisuuskapitalismin läpimurto, 110
Euroopan ekspansio ja pohjoisen synty, 113
Teollisuuskapitalismi ja etelä, 123
Mikä kehitys poikkeuksellista – etelän vai pohjoisen?, 131

6. Kehitysmaat maailmantaloudessa, 135

Globaalin tuotannon uusi maantiede, 136
Kehitysmaat globaaleilla finanssimarkkinoilla, 149
Globaalin kauppapolitiikan kilpailevat periaatteet, 153
WTO – globaalin pääoman käsi-kassara vai kehitysmaiden ystävää?, 158
Maailmankaupan muutossuuntia, 162
Talouden avoimuus vs. aktiivinen kehityspolitiikka, 163
Mitä voimme oppia kehitysmaiden taloushistoriasta?, 167

III KEHITYKSEN ONGELMIA JA MAHDOLLISUUKSIA

7. Väestö ja muuttoliike kehityksessä: ”nuori” vs. ”vanheneva” maailma, 173

Väestöntutkimuksen perusteita, 174
Globaalit väestötrendit: väestönkasvun lasku, 177
Demografisen siirtymän teoria ja sen kritiikki, 179

- Syntyvyyteen ja kuolleisuuteen vaikuttavia tekijöitä, 182
- Väestönkasvu ja köyhyys: syyt ja seuraukset, 185
- Kansainvälisen väestöpolitiikan kehitys, 190
- Muuttoliike muovaa maailmaa, 196
- Väestön, muuttoliikkeen ja kehityksen dialektiikka, 203
- 8. Kehitysmaiden maaseudut, 207**
- Kotitalouksien monet kasvot, 207
- Elinolojen ja maanomistusolojen kirjo, 209
- Toimeentulomuotojen moninaisuus Hondurasissa, 214
- Tansanian sotkuinen puuhiili, 219
- Kambodžan maaseutu: liikettä, jatkuvuuksia ja katkoksia, 222
- Maaseudun moninaisuus, 227
- 9. Kaupunkien uhkat ja mahdollisuudet, 231**
- Mikä kaupunki on?, 232
- Kolonialismin vaikutus siirtomaiden kaupunkeihin, 233
- Modernisaatio ja kaupungit, 237
- Kaupunki ja kehitys, 238
- Kaupunkien kasvun syitä, 241
- Jakautunut kaupunkirakenne: kaupungit kaupungissa, 243
- Kaupungissa on tulevaisuus, mutta millainen, 254
- 10. Kehityksen sukupuoli, sukupuolen kehitys, 257**
- Sukupuolentutkimuksen peruskäsitteet, 257
- Sukupuoli kehityksen tutkimuksessa ja kehityspolitiikassa, 263
- Perinteisistä jaotteluista kriittisiin näkökulmiin, 266
- YK ja kansainväliset sitoumukset, 270
- Sukupuoli kehitysyhteistyön käytännössä, 274
- Tulevaisuuden haasteita, 279
- 11. Ympäristö ja kehitys, 283**
- Ympäristö, luonto ja kehitys, 285
- Luonnonsuojelu ja paikallinen toimeentulo, 287
- Luonnonvarat ja ekstraktiivinen teollisuus, 289
- Resurssien haltuunotto kehitysmaissa, 290
- Ympäristöriskit ja -epävarmuudet, 292
- Ympäristökysymykset ja kestävä kehitys, 294
- Ilmastonmuutos ja etelä, 296
- Ympäristöhallinta, 304
- Ympäristöliikkeet, 305
- 12. Konfliktit, turvallisuus ja kehitys, 311**
- Mitä turvallisuudella tarkoitetaan?, 312
- Turvallisuuden ja kehityksen historiaa, 314
- ”Vanhat” ja ”uudet sodat”, 315
- Konfliktien selitysmalleja, 317
- Turvallisuus vai turvallistaminen?, 323
- ”Hauraat” valtiot ja hallinnan globalisoituminen, 325
- Valtioiden rakentuminen vai valtioiden rakentaminen?, 329
- Turvallisuutta vai kehitystä?, 335
- IV KEHITYS TOIMINTANA**
- 13. Kehityspolitiikka ja kehitysyhteistyö: lupaukset ja ristiriidat, 341**
- Kehitysavusta kehityspolitiikkaan, 344
- Kehitys, politiikka ja johdonmukaisuus, 346
- Kehityspolitiikan suuret linjat: synteesi ja sen haasteet, 350
- Kehitysyhteistyö ja kehitysapu, 356
- Kehitysavun suuntautuminen ja merkitys: kehityspolitiikka vs. ulko- ja kauppapolitiikka, 357
- Kehitysyhteistyö projekti- ja politiikkakäytäntöinä, 364
- Kehitysapu resurssienjakotaisteluna, 372
- Kehityspolitiikan tulokset ja mahdollisuudet, 375

- 14. Globaali hallinta, kehitys ja valta, 385**
Vallan monet kasvot, 387
Valtio hallintamuotona, 392
Kansainvälisestä yhteistyöstä globaaliin hallintaan, 403
Yksityiset yritykset kehityksen asialla?, 413
Kansalaisyhteiskunta – vallan vahtikoira vai valtion ja pääoman kumppani?, 418
Kenen globaali hallinta?, 429

Kuvaluettelo, 435

Kirjoittajat, 436

Kiitokset, 439

Hakemisto, 440

TIETOLAATIKOT

- Laatikko 1.1. Kehitysmaatutkimus, kehitystutkimus vai kehityksen tutkimus?, 12
Laatikko 1.2. Monitieteisyys ja tieteidenvälisyys, 17
Laatikko 2.1. Mapa mundi ja maailmankuva, 34
Laatikko 2.2. Ryhmä 77, 36
Laatikko 2.3. Bruttokansantuote ja bruttokansantulo, 39
Laatikko 2.4. Maailmanpankin talouksien luokittelu, 44
Laatikko 3.1. Transitiivinen, intransitiivinen, immanentti, intentionaalinen..., 57
Laatikko 3.2. Developmentalismi diskurssina, 67
Laatikko 4.1. Dieter Senghaasin ”totuudet”, 101
Laatikko 5.1. Kaksi kapitalismikäsitystä, 112
Laatikko 5.2. Maailmanjärjestelmän historian vaihtoehto, 118
Laatikko 6.1. GATTista WTO:hon, 156
Laatikko 7.1. Väestötieteen keskeisiä käsitteitä, 176
Laatikko 7.2. Intian väestöpolitiikka, 188
Laatikko 7.3. Kirkko, talous ja väestö: Latinalainen Amerikka, 191
Laatikko 7.4. Yhdysvallat ja abortti, 194
Laatikko 7.5. Kiinan yhden lapsen politiikka, 197
Laatikko 7.6. Muuttoliikesanastoa, 200
Laatikko 8.1. Ruokaturva ja globaali eriarvoisuus, 210
Laatikko 9.1. Kaupungin määritelmä tilastoissa, 235
Laatikko 9.2. Lima: epävirallisen maanvaltauksen pääkaupunki, 246
Laatikko 9.3. Kiinan kaupungistuminen, 249
Laatikko 9.4. Kuka kuuluu epäviralliseen sektoriin?, 250
Laatikko 10.1. Pekingin toimintaohjelma, 271
Laatikko 10.2. UN Women, 273
Laatikko 12.1. Luonnonvarat – siunaus vai kirous?, 320
Laatikko 12.2. Entisten taistelijoiden sopeuttaminen yhteiskuntaan, 334
Laatikko 13.1. Kehitysapu ja kehitysyhteistyö, 342
Laatikko 13.2. Kehityspolitiikka, 345
Laatikko 13.3. Poliittikajohdonmukaisuus ja kehityspoliittinen johdonmukaisuus, 347
Laatikko 13.4. Miljardeista biljooniin – mistä rahat?, 361
Laatikko 14.1. Maailmanpankki ja IMF, 404
Laatikko 14.2. ”Älä puhu meistä vaan puhu meille”, 424